

CIVIL LAW AND CIVIL PROCEDURE. FAMILY LAW

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-116-9-8>

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЧИННОГО ЗВ'ЯЗКУ В ЗОБОВ'ЯЗАННЯХ ІЗ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ АТРАКЦІОНАМИ

Бабійчук В. М.

*аспірант кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна*

В зобов'язаннях з відшкодування шкоди, завданої атракціонами, шкода, як така, вважається доведеною, якщо встановлено наявність самої шкоди; факту (неправомірної або правомірної) поведінки особи; причинно-наслідковий зв'язок між поведінкою особи і шкодою. У наведеній тріаді елементів правової конструкції, причинно-наслідковий зв'язок відіграє роль сполучної ланки, при відсутності якої інші ланки ланцюга виявляються відірваними один від одного, а тому і не мають доказового значення для встановлення факту наявності шкоди.

Якщо зазначений зв'язок відсутній, то, очевидно, що не може бути й мови про покладення відповідальності або інших обтяжень майнового чи особистого плану. Дане положення діє і при застосуванні ст. 1166 ЦК України, яка передбачає відповідальність за генеральний делікт [1].

Діяльність атракціонів є досить широким і глибоким ланцюгом дій, що починається з елементарної підтримки чистоти на атракціоні і закінчується кропіткими технічними випробуваннями, з використанням високотехнологічних пристроїв. І найменші упущення чи відхилення від інструкції на одному з етапів можуть стати причиною завдання відвідувачам шкоди.

Опрацювавши особливості функціонування атракціонів, ми пропонуємо виділити специфічні ланки причинного зв'язку, характерні саме зобов'язанням з відшкодування шкоди, завданої атракціонами.

Отже, варто розрізнити в причинному зв'язку три ланки:

- 1) зв'язок між поведінкою організатора атракціону і його функціонуванням;
- 2) зв'язок між функціонуванням атракціону і шкодою, що настала;

3) зв'язок між поведінкою особи, зобов'язаної до технічного обслуговування та огляду атракціону і шкодою, що настала.

Для першої визначеної нами ланки важливим є такий елемент, як «обов'язок розумного догляду» про джерело потенційного завдання шкоди. В іноземній літературі цей термін визначається як *«duty of care»* [2, с. 546]. Обов'язок догляду передбачає, що відповідальна особа повинна проявити розумну обережність, тобто діяти таким чином, щодо догляду за атракціоном, щоб уникнути потенційного завдання шкоди відвідувачу.

За загальним правилом «стандарт догляду» – це те, що робить особа за конкретних обставин, щоб забезпечити мінімізацію можливості завдання шкоди. Це допомагає збалансувати права сторін, враховуючи рівень догляду, який є відповідним ситуації. Якщо стандарт догляду не дотриманий, то особа діяла з порушенням своїх обов'язків перед іншою особою.

Чинним законодавством України такий обов'язок «розумного догляду» відносно атракціонів передбачений розділом 3.2. Правил будови і безпечної експлуатації атракціонної техніки. Зокрема п. 3.2.1. визначено, що повинна бути проведена ідентифікація прогнозованої небезпеки, небезпечних подій і ситуацій, породжуваних механічним, електричним, хімічним (від сировини, матеріалів і інших речовин), термічним (тепловим) впливом, випромінюванням, водним середовищем, а також порушенням вимог ергономіки та іншими причинами [3].

В першій ланці причинного зв'язку фундаментального значення набуває саме обов'язок організатора атракціону відповідним чином дбати про належне функціонування діяльності атракціону. Важливо, що цей обов'язок не обмежується лише діями щодо самого атракціону, але й повинен включати в себе: забезпечення та підтримку безпечного фізичного робочого середовища; забезпечення відповідності відповідним галузевим стандартам та законодавчим нормам безпеки; забезпечення вимог законодавства щодо періоду роботи, оплати праці та відпочинку працівників; проведення оцінок потенційних ризиків та їх мінімізація і т.п.

В контексті другої ланки причинного зв'язку, а саме зв'язку між функціонуванням атракціону і шкодою, що настала, особливої уваги заслуговують такі речі, як груба необережність та умисел потерпілого. Оскільки, як зазначено в ч. 1 ст. 1193 ЦК України шкода, завдана потерпілому внаслідок його умислу, не відшкодовується [1]. А ч. 2 ст. 1193 ЦК України визначено, якщо груба необережність потерпілого сприяла виникненню або збільшенню шкоди, то залежно від ступеня вини потерпілого (а в разі вини особи, яка завдала шкоди, – також

залежно від ступеня її вини) розмір відшкодування зменшується, якщо інше не встановлено законом [1].

В контексті написаного цікавим є такий вид атракціону як «Роуп джампінг» (*Rope jumping*), коли відвідувач стрибає з великої висоти з канатом та амортизуючою гумовою частиною навколо щиколотки. Фактично, кожен, хто забажає стрибнути розуміє ризик завдання шкоди, і теоретично такий стрибок можна трактувати як умисел до завдання собі шкоди. Такої ж думки були очільники штату Флорида, які перші у США і світі загалом прийняли правила стрибків на банджі. Основними заходами безпеки стали обмеження висоти до 100 футів та повітряні подушки над зоною посадки [4]. В Україні таких правил ще не прийнято, та й загалом «*Rope jumping*» виглядає «напівлегальним» атракціоном, де кожен відвідувач дійсно на власний страх і ризик наважується на стрибок.

Тому встановлення описаних фактів значною мірою впливатиме на існування такої ланки причинного зв'язку, як «зв'язок між функціонуванням атракціону і шкодою, що настала» і може довести, або спростувати, що шкода завдана саме через неналежне функціонування атракціону.

Щодо третьої ланки зауважимо, що діяльність особи, яка обслуговує атракціон та надає дозвіл на його експлуатацію, варто виділити із загальної діяльності атракціону.

Якщо говорити про бездіяльність, то останню варто розглядати, як причину настання шкоди, проте слід розрізняти бездіяльність, що служить обставиною, яка не запобігає настанню шкоди, і бездіяльність, що є причиною шкідливого результату.

Бездіяльність завдає шкоди тоді, коли вона сама створює «аномальний стан», а до цього бездіяльності не існувало. Так, наприклад, В. М. Кудрявцев наводить приклад зі стрілочником, який не перевів стрілку рейс на залізній дорозі в необхідне положення, і як результат цього – аварію потягу. В результаті автор підкреслює ту обставину, що бездіяльність, будучи пасивним з енергетичної точки зору, володіє певними активними властивостями в інформаційному плані, так як для процесів управління відсутність інформації є також інформація [5, с. 31].

Нового значення, через призму атракціонів віртуальної реальності, набуває діяльність в умовах інформаційного суспільства. Дії зі сфери механічної та фізичної переміщуються у віртуальний простір, де замінюються управлінням, в якому і дія і бездіяльність є не більше ніж сигналами, командами для електронно-обчислювальної техніки. Збій в

роботі програми і завдана цим шкода, в рівній мірі може бути наслідком як дії, так і бездіяльності особи, що обслуговує цю програму.

Наприклад, той чи інший алгоритм, закладений в програмному забезпеченні віртуального атракціону, може запускатися «за замовчуванням», тобто сигналом є бездіяльність особи, що обслуговує програму. Запуск такого алгоритму, при певних, невідомих користувачеві обставин, може призвести до збою у функціонуванні тієї чи іншої інформаційної системи.

Те ж стосується і стаціонарних атракціонів. Якщо особа уповноважена до огляду атракціону і надання відповідного висновку щодо його справності, можливості подальшої експлуатації, цього не зроби́ть, а, скажімо, заочно надасть позитивний висновок, то це може слугувати причиною завдання шкоди. І в такому випадку базовою ланкою причинного зв'язку має стати саме зв'язок між поведінкою особи, зобов'язаної до технічного обслуговування та огляду атракціону і шкодою, що настала.

Література:

1. Цивільний кодекс України: офіційний текст, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356, редакція від 16.08.2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 03.07.2021)

2. Helmut Koziol (ed). Basic Questions of Tort Law from a Comparative Perspective. 2015. URL: https://www.jan-sramek-verlag.at/fileadmin/user_upload/Koziol_ComparaTortLaw_Eng_0040_2_DRUCK_eBook.pdf (дата звернення 03.07.2021)

3. Про затвердження Правил будови і безпечної експлуатації атракціонної техніки: Наказ Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи N 110 від 1 березня 2006 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE12279?an=1> (дата звернення 03.07.2021)

4. Cindy Oakes. Florida's Bungee Jumping Regulations: Why Other States Should Take the Plunge. Hastings Communications and Entertainment Law Journal. 1993. Volume 16. № 1. URL: https://repository.uchastings.edu/hastings_comm_ent_law_journal/vol16/iss1/5 (дата звернення 03.07.2021)

5. Кудрявцев В.И. Противоправное бездействие и причинная связь. Сов. государство и право. 1967. № 5. С. 28–36